

Barne- og familiedepartementet
Postboks 8036 Dep,
0030 Oslo

330,00

5 JAN 2005

200404169
-095

Oslo, 03.01.05

Vår ref.: 412.1/lg/hcn

HØRINGSSVAR TIL FORSLAGET OM NY BARNEHAGELOV

Human-Etisk Forbund mener at forarbeidene til den nye barnehageloven ikke er gode nok. Vi har derfor bedt om at høringsutkastet blir trukket tilbake og forberedt på nytt. Det samme kravet er også reist av en rekke andre livssynsorganisasjoner. Departementet har ikke funnet å ville innvilge dette kravet. Departementet har også avvist å utvide høringsfristen. Human-Etisk Forbund beklager dette.

Vi vil likevel levere en høringsuttalelse. I det følgende vektlegger vi i hovedsak spørsmål knyttet til forslaget om å videreføre den kristne formålsparagrafen for den offentlige barnehagen. Fordi barns oppvekst- og læringsmiljø av stor interesse og betydning for humanister, ønsker vi også å uttrykke bekymring for åpningen for å fjerne kravene til kompetanse, bemanning og areal i barnehagen.

Den kristne formålsparagrafen

Fellesverdier, ikke livssynspartikulære verdier, bør være grunnlaget for våre fellesskapsinstitusjoner. Det er en de entydige konklusjoner fra det siste tiårets livssynsdialoger i Norge. Det er således ikke tilfeldig at de fleste tros- og livssynssamfunn i Norge stiller seg uforstående til departementets motstand mot å utforme en lov bygget på fellesverdier. Human-Etisk Forbund og flere andre tros- og livssyn samt en rekke andre organisasjoner er opptatt av at barnehagene skal ha som formål å fremme gode, felles verdier. Vi mener det er fullt mulig å finne fram til formålsformuleringer som både er gode og inkluderende. Ikke minst finnes det et godt alternativ til en diskriminerende kristen formålsformulering, i en formulering som allerede er en del av norsk lov, nemlig Barnekonvensjonens artikkel 29, hvor det om utdanning blant annet heter at myndighetene skal ta sikte på:

- ”(a) å utvikle barnets personlighet, talenter og mentale og fysiske evner så langt det er mulig;
- (b) å utvikle respekt for menneskerettighetene og grunnleggende friheter og for de prinsipper De forente nasjoners pakt verner om;
- (c) å utvikle respekt for dets foreldre, dets egen kulturelle identitet, språk og verdier, for de nasjonale verdier i det land barnet bor, landet hvor han eller hun måtte komme fra og for kulturer som er forskjellige fra hans eller hennes egen;

- (d) å forberede barnet til et ansvarlig liv i et fritt samfunn i en ånd av forståelse, fred, toleranse, likestilling mellom kjønnene og vennskap mellom alle folkeslag, etniske, nasjonale og religiøse grupper og personer som tilhører urbefolkningen;
- (e) å fremme respekten for naturmiljøet.”

Disse formål gjelder like mye for barnehager som for skoler. Ved å sammenligne artikkel 29 c i barnekonvensjonen med formålsformuleringen i høringsutkastet, trer det tydelig frem hvor innskrenket dagens formålparagraf er. Barnekonvensjonen fremstår med en pluralistisk og inkluderende bestemmelse som ikke setter noen livssyn over andre. Barnehage og skole skal først og fremst utvikle respekt for de verdier foreldrene bygger sitt liv på. Dette er også i tråd med foreldreretten.

Dermed skal det, i tråd med respekten for det autonome individ, utvikles respekt for barnets egen identitet. Videre for de nasjonale verdier i det land barnet bor i, noe som i Norge i stor grad likevel innebærer kristne og humanistiske verdier. Til slutt fremheves respekt for de verdier i det landet hvor barnet kommer fra, og for kulturer forskjellig fra hans eller hennes eget.

Menneskerettighetene innebærer full aksept for det moderne samfunnets pluralisme, og de felles verdier som er best egnet til å holde et samfunn sammen er de internasjonalt vedtatte menneskerettighetene. Dette må også prege barnehagens verdigrunnlag og formål. Dagens formålsformuleringer er et tydelig uttrykk for manglende vilje til å innta et prinsipielt positivt standpunkt til pluralismen i barnehagepolitikken. Favoriseringen av et livssyn står i strid med pluralisme som normativ doktrine, og strider mot de idealer Norge er forpliktet til å fremme gjennom vår tilslutning til en rekke FN-konvensjoner. Det er strengt tatt underlig at verdenssamfunnet gjennom FN klarer å utvikle en fellesskapsetikk tuftet på fellesskapsverdier (med norsk tilslutning), mens den norske stat ikke kan gjøre det samme i sin interne lovgivning for egne fellesskapsinstitusjoner.

Diskriminering av mennesker på bakgrunn av livssyn er uholdbart i et moderne demokratisk og inkluderende samfunn. Det ligger nå et lovforslag i Stortinget, Ot.prp. nr. 33 (2004–2005), om lov om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv. (diskrimineringsloven). Det er forunderlig at ikke forslaget til formålparagraf for barnehagene er vurdert i forhold til de overordnede prinsipper som skal ivaretas av diskrimineringsloven selv om det der også heter:

Departementet ønsker ikke å gripe inn i eksisterende ordninger som statskirken, KRL-faget eller friskolene. Hensikten med et diskrimineringsforbud er å hindre diskriminering, samtidig som religionsfriheten og tanke- og samvittighetsfriheten sikres. (Ot.prp. nr. 33 (2004–2005), s. 77).

Mens statskirken og KRL-faget er statens ansvar, er ikke friskolene det på samme måte. Det er imidlertid barnehagene. Norge kommer i en ganske merkelig situasjon når det skal lages en lov mot diskriminering som må ta forbehold på sentrale områder som staten er ansvarlig for og kan gjøre noe med. Dette innebærer også en innrømmelse av at de nevnte forhold (statskirke og KRL-faget) er diskriminerende. Det må også åpenbart gjelde kristne formålparagrafer for offentlige institusjoner. At én del av statsadministrasjonen må legge slike begrensninger på sine lovforslag fordi andre deler vil legge fram lover som viderefører klart diskriminerende ordninger, er en uverdigg situasjon for Norge. Det sier seg selv at dette undergraver troverdigheten i ikke-diskrimineringsarbeidet. Det er også ganske paradoksalt at det må opereres med

unntak på sentrale samfunnsområder som skole og barnehage, fra en ny lov som skal sikre likebehandling av alle borgere uansett livssyn.

Dersom Barne- og familiedepartementet mener at en videreføring av den kristne formålsparagrafen *ikke* kommer i strid med den nye diskrimineringsloven, burde dette vært redegjort for og gitt en skikkelig begrunnelse. Vi konstaterer at problemstillingen ikke en gang er drøftet i det foreliggende høringsutkastet.

Dette er særlig bekymringsfullt når vi vet at den norske stat gjentatte ganger har blitt kritisert av FNs menneskerettighetskomité. Et gjennomgående tema har vært artikkel 18 om tanke-, samvittighets- og religionsfrihet i FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter. Allerede ved første periodiske rapport i 1978 ble spørsmål relatert til religionsfriheten reist. Komitémedlem Espersen ønsket på bakgrunn av statskirkeordningen å få opplysninger om religionsundervisningen var tvungen i norske skoler.

I rapporteringen fra 1988, og under den etterfølgende høringen, hadde flere komitémedlemmer kritiske merknader. Medlemmet Lallah problematiserte religionens betydning og rolle i det norske samfunn i forhold til det å være annerledes. Med en majoritet, den gang, på 88 % av befolkningen organisert i statskirken og en skole som ivaretok disse foreldres foreldremandat, mente han at det var grunn til bekymring på vegne av de øvrige: Hvilken mulighet hadde for eksempel barn av annerledes troende reelt til å unngå at majoritetens religion ble påtvunget dem mot foreldrenes ønske, spurte han. Det ble i tillegg særlig pekt på det problematiske i at allmenngyldige etiske normer ble framstilt som eksklusivt kristne, selv om de vitterlig finnes i alle de store verdensreligionene.

Det er da også svært provoserende overfor ikke-kristne borgere i dette landet, enten de er "tradisjonelt" norske eller har innvanderbakgrunn, når begrepet "kristne grunnverdier" er fortolket "til å inneholde to hovedelementer: *Kristne* etiske normer som ærlighet, toleranse, rettferdighet, tilgivelse og lignende og den kristne tro og lære" (høringsutkastet s. 24; vår uth.). Det problematiske er ikke at kristne ønsker å gjøre disse etiske normene til sentrale verdier i sitt livssyn. Det er imidlertid empirisk-historisk galt når man i høringsutkastet bruker formuleringer som gjør disse fellesverdiene til spesifikt, faktisk eksklusivt kristne verdier.

Likeså er det svært kritikkverdigg at kristen tro og lære skal være en del av formålet med barnehagen. Tro er først og fremst et anliggende for foreldre og deres ønsker for oppdragelsen. Det er både diskriminerende og uklokt å gjøre en spesifikk tro til formål for en barnehage som skal være et likeverdig tilbud til alle mennesker, uavhengig av tro. Det er særlig diskriminerende overfor de innbyggere som tilhører en annen tro. Mange livssynsminoriteter er lei av å påføres ubehag fordi kristen tro skal være en del av barnehagen. I år 2005 burde det være unødvendig å minne om den etiske norm som sier at grensen for egen livsutfoldelse stopper der andre påføres ubehag, eller der man hindrer andre i deres livsutfoldelse.

I 1993 uttrykte en samlet FNs menneskerettighetskomité under "Principal subjects of concern" at Grunnlovens § 2 – om at innvånere som bekjenner seg til den evangelisk lutherske religion er forpliktet til å oppdra sine barn i samme tro – "is in clear contradiction with article 18 of the Covenant." Etter forrige rapport om menneskerettsarbeidet fikk Norge på nytt kritikk for Grunnlovens § 2 der statskirkemedlemmer pålegges å oppdra sine barn i den evangelisk-lutherske tro.

I tillegg kom det kort tid etter at departementets høringsutkast ble sendt ut, en avgjørelse fra menneskerettighetskomiteen i klagesaken vedrørende fritak fra KRL-faget. Kjennelsen gir klagerne medhold og problematiserer skolens kristne formålsparagraf.

I sum er kritikken fra FNs menneskerettighetskomité så alvorlig og vedvarende at den norske stat nå må ta den på alvor. Derfor bør også barnehagelovens formålsparagraf vurderes i lys av Norges menneskerettighetsforpliktelser generelt, og tros- og livssynsfriheten og forbudet mot diskriminering spesielt. Vi kan ikke forstå annet enn at dette er ikke gjort i foreliggende utkast. En seriøs gjennomgang av Norges menneskerettighetsforpliktelser i denne sammenhengen må få konsekvenser for barnehagelovens formålsformuleringer.

Integrasjonsperspektivet er også frapperende fraværende i vurderingen av formålsparagrafen. Det norske samfunnet har i løpet av de siste 20 årene blitt langt mer mangekulturelt og flerreligiøst enn det har vært tidligere. Derfor er det uakseptabelt at den kristne formålsparagrafen ikke er vurdert i et integrasjonsperspektiv. Vi kan ikke se at de positive holdningene regjeringen har signalisert i St.meld. 49, *Mangfold gjennom inkludering og deltakelse. Ansvar og frihet*, har spilt noen rolle i begrunnelsen for å videreføre en kristen formålsparagraf. Det blir paradoksalt når myndighetene oppfordrer muslimer, buddhister og andre ikke-kristne innvandrere til å sende sine barn i barnehage for å lære norsk, få norske venner og bli kjent med det norske samfunnet fra barnsben av, samtidig som barnehagen skal ha som oppgave "å gi barna en oppdragelse i samsvar med kristne grunnverdier."

Her slutter vi oss til biskop Gunnar Stålsett i et debattinnlegg i *Vårt Land* allerede 13.12. 1999 som skrev:

"Det vil ikke være lett i årene som kommer å forsvare en formålsparagraf for skolen som gir skolen i oppdrag å hjelpe muslimske, jødiske og andre hjem til å oppdra deres barn i kristen tro og moral! Jeg tror de fleste nordmenn vil ha seg frabedt hjelp fra skolen til å oppdra sine barn i en annen religion enn den de selv tilhører som foreldre."

Dette gjelder selvsagt også for foreldre som sender barna i barnehagen.

Livssyns-demografien i Norge har endret seg betraktelig de siste to-tre tiårene. Dette burde selvsagt også vært tillagt vekt når man vurderer formålsformuleringer for samfunnets felles institusjoner. Det er gjennomført en rekke undersøkelser i løpet av disse 20 årene som bekrefter en sterk sekulariseringstrend. Det kan være nok å vise til den undersøkelsen som ble offentliggjort i *Aftenposten* i april i år, som viser at bare 49 % av de spurte vil kalle seg kristne. Det egentlige tallet på kristne i Norge ligger faktisk lavere da bare 44 % av de spurte anser Jesus for å være Guds sønn. Videre gjennomførte Human-Etisk Forbund en undersøkelse i vinter som viser at hele 59 % av befolkningen mener at menneskerettighetene bør være statens verdigrunnlag.

Det er også godt kjent at det var stor motstand mot denne formålsparagrafen da den ble innført for 20 år siden. Denne motstanden blir ikke tillagt noen vekt, tvert imot blir den nesten bortforklart i et av høringsutkastets forarbeider. Tatt i betraktning de livssyns-demografiske endringene som har skjedd siden den gang, er det derfor all grunn til å regne med at motstanden mot en videreføring av den kristne formålsparagrafen fortsatt er stor. Derfor burde denne dimensjonen ved lovframleggets formålsforankring vært grundig vurdert før man konkluderer med en videreføring av dagens formålsformulering.

Endringene i livssyns-demografi er også knyttet til endringer i mer grunnleggende verdioppfatninger. Disse forhold er slett ikke ukjente og derfor er det merkelig, og uakseptabelt, at det heller ikke blir gjort noe forsøk på å vurdere formålsparagrafen i forhold til det norske folks verdiholdninger i dag. Ikke bare viste Human-Etisk Forbunds undersøkelse i vinter at nesten 60 % av befolkningen mener at menneskerettighetene bør være statens verdigrunnlag. Undersøkelsen viser også at bare 19 % ønsker den evangelisk-lutherske lære som statens verdigrunnlag. (Den samme undersøkelsen viser for øvrig at bare 11 % av de spurte mener menneskerettighetene og den evangelisk-lutherske lære bør telle like mye). Disse tallene er selvsagt mer enn relevante for formålsparagrafene i offentlige institusjoner som barnehage og skole.

Nå er det ikke slik at grunnleggende verdispørsmål skal avgjøres av flertallets oppfatning alene, men henvisning til disse undersøkelsene er mer en relevant fordi den hyppigst forekommende begrunnelsen for kristne formålsparagrafer og andre privilegier til kristendommen i Norge, er det store flertallet som er medlemmer av Den norske kirke. Disse tallene viser at medlemskapsargumentet ikke kan stå alene eller være avgjørende.

Sammenfatningsvis kan vi slå fast at høringsutkastets formuleringer ikke bare er *normativt* ukløke i forhold til integrasjonspolitikken. Det er også *deskriptivt* sett (historisk/idéhistorisk og sosiologisk) galt når høringsutkastet forsøker å monopolisere gode etiske verdier som spesifikt kristne. Dette innebærer også en institusjonalisering av en diskriminerende holdning til andre livssyn. Når høringsutkastet også viderefører et verdigrunnlag ("kristen tro og lære") som er foreldet i forhold til folkets verdioppfatninger, innebærer det at utkastet har for store faglige svakheter når det gjelder begrunnelsen av den kristne formålsparagrafen til å kunne være grunnlag for en forsvarlig høring om ny barnehagelov.

Det står altså fast at høringsutkastet utgjør et for dårlig grunnlag til å begrunne en videreføring av den kristne formålsparagrafen. Faktisk kan vi fastslå at det ikke er gitt noen god begrunnelse for denne videreføringen i det hele tatt, og det er ikke gjort noe forsøk på å vurdere formålsformuleringen i forhold til annen norsk lovgivning eller Norges menneskerettsforpliktelser. Disse forhold må utredes og avklares på en seriøs måte før lovforslaget legges fram for Stortinget.

Som alternativ formålsformulering vil Human-Etisk Forbund foreslå at det tas utgangspunkt i den allerede refererte artikkel 29 i Barnekonvensjonen.

Andre forhold

Barns oppvekst- og læringsmiljø er som nevnt av stor interesse og betydning for humanister. I tråd med vårt humanistiske livssyn som i stor grad vektlegger individets egen modnings- og utviklingsprosess, samt betydningen av kunnskap og mulighetene til å utvikle kritisk tenkning, er Human-Etisk Forbund bekymret for enkelte andre sider av høringsutkastet også. Det gjelder særlig forslagene om å fjerne kravene til kompetanse, bemanning og lekeareal i barnehagene. Vi frykter at fraværet av sentralt gitte krav på disse områdene over tid vil kunne svekke både de fysiske og sosiale betingelsene for livsutfoldelse, og ikke minst kvaliteten på den pedagogiske tilretteleggingen.

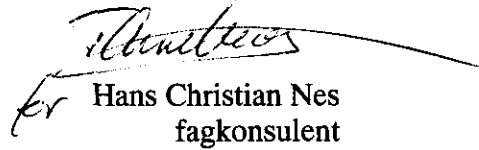
Human-Etisk Forbund vil derfor be om at det ikke gjennomføres endringer som kan føre til svekkelser av pedagogiske kvalitetskrav, eller av kravene til bemanning og lekearealer.

Human-Etisk Forbund håper Barne- og familiedepartementet tar denne høringsuttalelsen og de mange synspunkter som har framkommet i debatten om både formålsparagrafen og de faglige-kvalitative forholdene i barnehagene på alvor og reviderer lovforslaget i tråd med disse innspillene før det legges fram for Stortinget.

Med hilsen

Lars Gule
generalsekretær

for Hans Christian Nes
fagkonsulent